

V міжнар. наук.-практ. конф., Харків, 15–16 березня 2018 р. / [редкол.: Н. Бібік, Г. Фесенко] ; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О.М. Бекетова, 2018. Вип. 6. С. 110–205.

7. Фесенко Т. Г., Шахов А. В., Фесенко Г. Г. Фесенко Т. Г., Шахов А. В., Фесенко Г. Г. Гендерний індекс освіти як контекст інноваційних проєктів в Україні. *Соціальні трансформації: сім'я, шлюб, молодь, транспорт та інноваційний менеджмент у країнах Нового Шовкового Шляху: тези доповідей II Міжн. наук. конф. / відп. за вип. С. М. Гловацька. Одеса: ОНМУ, 2017. С. 15–19.*

ДЕМОНСТРАЦІЯ ЖІНОЧОЇ СЕКСУАЛЬНОСТІ В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ: ОСОБИСТІСНА АВТОНОМІЯ ЧИ ДАНИНА ПАТРІАРХАЛЬНИМ ТРАДИЦІЯМ

Богиня В. А., Прилипська О. М.

Наук. керівн.: *д-р наук з держ. упр., проф. Сичова В. В.*
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Останні кілька років можна спостерігати зростання популярності демонстрації жіночої сексуальності – велику кількість публікацій в соціальних мережах. Таке явище стало досить розповсюдженим і серед української молоді. Новизна цього явища, його розвинена поширеність та зростаюча популярність створюють основи для необхідності різнобічного його вивчення. Більше того, питання гендерної рівності та впливу патріархату на жіночу гендерну соціалізацію є гострими, що обумовлюють актуальність зазначеної теми дослідження.

Питанням сексуальності приділяли увагу у своїх дослідженнях багато зарубіжних науковців: З. Фрейд, В. Джонсон, У. Мастерс, Г. Келлі, Р. Бернс. Є. Кащенко, В. Мастерс, Г. Келлі, Г. Аммон, І. Кон поступово відійшли медико-біологічного розуміння сексуальності людини. Найбільший внесок у дослідження проблеми внесли Г. Айзенк, К. Баур, В. Каган. Українські науковці Б. Ворнік, С. Діденко, Т. Говорун, В. Гупаловська займаються дослідженням психології сексуальності.

Мета роботи – виявити ставлення чоловіків і жінок із студентської молоді до демонстрації жіночої сексуальності в соціальних мережах.

У роботі досліджується ставлення української студентської молоді до демонстрації жіночої сексуальності в соціальних мережах, а також вектор розуміння цього питання через призму впливу патріархальних традицій. Було проведено опитування студентів філософського, соціологічного, фізико-технічного факультетів, а також факультету геології, географії, рекреації та туризму Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. В опитуванні брали участь 48 осіб: 28 жінок та 20 чоловіків. Опитування виявило, зокрема, ставлення респондентів до патріархату.

Українське суспільство є патріархальним. Звичайно, у різних суспільствах існують відмінності щодо рівня патріархальності та природи влади чоловік над жінками. Чоловіче домінування має довгу історію та набуває нових форм у сучасності. Перше, що зазвичай спадає на думку – гендерна нерівність та стереотипи. Що має робити жінка? Як себе має поводити чоловік? Як патріархат впливає на формування образу жінки?

Сексуальна об'єктивація, зокрема, є одним із найважливіших факторів для підтримання гендерної нерівності. Сексуальну об'єктивацію можна описати, як семантичне переведення суб'єкту в об'єкт, тобто, погляд на індивіда лише як на об'єкт статевого потягу, без урахування його особистості, бажання, почуття [1]. Сексуальна об'єктивація жінки має міцні корені в суспільстві; одним із її проявів є переконання, що жінка завжди має виглядати привабливо та/або сексуально.

Гіпотезами дослідження є наступні:

- зростання впливу патріархату, гендерної нерівності на українську молодь;
- зростання демонстрації жіночої сексуальності в соціальних мережах як результат зменшення впливу патріархату.

У поєднанні ці два фактори можуть здатися такими, що суперечать одне одному, адже чи не буде логічним за умов підвищення знань щодо патріархату віддалення від його дискримінуючих інструментів? Чи, навпаки, це є логічним, бо ми спостерігаємо феномен емпауерменту?

У такій ситуації дослідження думки самої молоді є необхідним: чи спостерігається зв'язок між патріархальними традиціями та демонстрацію жіночої сексуальності в соціальних мережах.

Суспільство стрімко набирає обертів у переході до нової технологічної реальності: змінюються побут, професії, дозвілля. Разом із тим, гендерні відносини залишаються консервативними, закріплюючи за жінками традиційні ролі і формуючи бар'єри для їх виходу з цього вузького кола. Одним із механізмів стримування жіночого потенціалу виявляється внутрішня мізогінія – приниження значущості жінок і жіночого в громадському просторі, яке створюється і транслюється самими жінками [1].

Звернення до цієї проблеми в суспільствознавстві почалося ще в першій половині ХХ століття, коли широко поширилися міркування французької феміністки Сімони де Бовуар щодо проблеми замовчування жінками своєї статевої приналежності як суспільно ганебної. За минулі майже сто років змінилися хвилі феміністських рухів і відбулася сексуальна революція, однак упереджене ставлення до прояву жіночності і виправдання гендерних стереотипів зберігаються [1].

Консерватизм пронизує всі сфери життя: від зовнішнього вигляду і характерних особливостей жінок до відведених їм соціальних ролей. Громадська підтримка сексистських практик, що традиційно реалізуються чоловіками, призводить до виникнення проблеми самопозиціонування серед жінок: жінки прагнуть бути частиною привілейованого класу чоловіків, засуджуючи існування жіночого. Соціалізуючись в таких умовах, жінки виявляють мізогінію (женоненависництво) і самі [6]. Така форма мізогінії отримала назву засвоєної, або внутрішньої (*internalized misogyny*): знецінення жіночих ролей в суспільстві породжує свого роду страх прояву жіночності та жіночої натури. Тож думки щодо публікації жіночої сексуальності в соціальних мережах все частіше почали турбувати жінок.

Патріархат у широкому значенні представляє собою панування чоловіків над жінками. Всі відомі суспільства є патріархальними, хоча є відмінності в ступені патріархального і природу влади чоловіків над жінками [4]. У фахівців немає ані єдиної думки, ані будь-яких точних даних про характер гендерних відносин у найдавнішому минулому. Е. Гідденс стверджує: «Хоча ролі, які грають в різних культурах чоловіки та жінки, можуть істотно різнитися, тепер не виявлено таке суспільство, в якому жінки мали б більшу владу, ніж чоловіки» [4]. На його думку, загальна поширеність патріархату обумовлена не пануванням чоловічої фізичної сили, а, в першу чергу, материнськими

функціями жінок, з огляду на те, що часті пологи і клопоти з догляду за дітьми роблять жінок залежними від чоловіків, у тому числі і матеріально. Схожу точку зору розвиває канадська дослідниця О'Брайен. Вона доводить, що ідеологія чоловічої переваги знаходить своє обґрунтування не в сексуальних відносинах, а в глобальному процесі людського відтворення – в інтересах роду [4]. І первинний розподіл праці, як засвідчує патріархальний уклад, теж відбувається в інтересах роду. Чоловіки та жінки, які не мали уявлення про свої особисті, індивідуальні долі, підкоряються його розпорядженням.

Жодна з наведених вище точок зору на характер гендерних відносин в суспільстві не отримала остаточного визнання. Проте за традиційного суспільства, патріархат є узаконеною системою відносин між чоловіками й жінками. Поділ праці між ними збудовано за принципом взаємодоповнюваності, але взаємодоповнюваності зовсім нерівноцінних ролей. Чоловікові відданий на відкуп «публічний світ», культура, творчість, змагання до панування. Жінці – «домашній світ», будинок, але і в будинку вона істота підпорядкована. Ієрархія чоловічої та жіночої ролей фіксується абсолютно чітко: він – суб'єкт владних відносин, вона - об'єкт його влади. Як справедливо зазначає Р. Айслер, збудовані таким чином гендерні відносини – найбільш фундаментальні з усіх людських відносин, їх матриця «найглибшим чином впливає на всі наші інститути, ... на напрямок культурної еволюції» [2].

Авторитет чоловічої сили, право сили, усталене в гендерних відносинах, перетворюється в основу всіх відомих людству авторитарних режимів – влади вождів роду, «батьків» народів, монархів, диктаторів. І поки гендерна нерівність зберігається, існує й потенційна можливість існування влади авторитарного типу.

Така авторитарна влада спирається не тільки на апарат фізичного примусу і грубого насильства. Це і методи культурного впливу, формування стереотипів належної соціальної поведінки; методи соціалізації, виховання; ідеологічна обробка свідомості за допомогою мови, культурних зразків. Такі методи надійним чином оберігають тих, хто має владу – у даному випадку чоловіків – від «бунту підлеглих» – жінок.

Найтиповіший, на поверхні лежить приклад норми мови. Практично в усіх європейських мовах поняття «чоловік» рівнозначно поняттю «людина». Поняття «жінка» не є синонімом поняття «людина». Це означає, що він – повноцінний представник людського роду. А жінка – особа соціально

незначима, виключена з людського суспільства. Таким чином, норми мови фіксують патріархальну установку на чоловічу владу.

Зміни в цій системі відносин починаються з Нового часу. На думку французького соціального психолога Ж. Менделя, до XVI століття в Західній Європі виникає абсолютно новий тип людини – людини, що відокремилася від роду, від своєї спільноти, виникає індивід з власною самосвідомістю, з тугою, любов'ю і самотністю [7]. Це – ознака кризи традиційної структури гендерних відносин, вибудованої, виходячи з інтересів родових сил. Французька філософія Симона де Бовуар зазначила у зв'язку з цим: «Чим сильніше індивідуалізується особа чоловічої статі, чим вище потреба чоловіка в такій індивідуалізації, тим швидше він буде визнавати і за своєю подругою право на індивідуальність і свободу» [5, р. 301.]. С. де Бовуар пов'язувала загальний процес індивідуалізації людини, набуття нею своєї особистої долі з її емансипацією від вантажу патріархальних звичаїв і традицій.

Емансипація супроводжується, за визначенням видатного соціолога Макса Вебера, «зняттям чарів», раціоналізацією картини світу. Обов'язковою частиною такої раціоналізації є «олюднення» – змістовна зміна відносин між чоловіком і жінкою, які поступово перетворюються з відносин панування / підпорядкування у відносини взаємної відповідальності або «обізнаної своєю відповідальністю любові» [3]. Гендерні відносини будуються вже не за принципом взаємодоповнюваності, а за принципом взаємозамінності. Ці процеси, у кінцевому рахунку, призвели до визрівання в західноєвропейському суспільстві нових демократичних цінностей, пронизаних ідеєю прав людини, включаючи права жінок.

У сучасному європейському суспільстві питання гендерної рівності та особливостей гендерної соціалізації є дуже гострими. Прояв жіночої сексуальності в соціальних мережах – досить сучасне явище, і його вивчення є важливим для розуміння особливостей гендерних ролей сьогодення та впливу соціуму на їх формування.

Завдяки проведеному нами опитуванню стало відомо, що 47 з 48 опитуваних стикалися з демонстрацією жіночого тіла у соціальних мережах – з оголеними та частково оголеними фото жінок. Звертаючи увагу, у яких конкретно соціальних мережах трапляються прояви такого явища, то тут молодь найбільше зазначила мережу Instagram (47 опитуваних) та TikTok

(24 опитуваних). Що не є дивним, бо саме ці соціальні мережі є найпопулярнішими у наш час. Серед потенційних причин та мотивів публікації оголених та частково оголених фото третина респондентів вважає бажання набрати підписників, так званий «хайп» (15 опитуваних); третина – бажання привернути до себе увагу, зокрема чоловіків (14 опитуваних); майже третина – бажання ствердитись, прийняти своє тіло (13 опитуваних).

Під «хайпом» розуміємо бажання набрати більше підписників, під увагою – прагнення привернути до себе увагу, зокрема чоловіків. Самоствердження передбачає прийняття свого тіла.

Ставлення опитаних до такого контенту переважно позитивне: 18 респондентів підтримують прояв жіночої сексуальності як самоствердження; 13 осіб ставиться нейтрально.

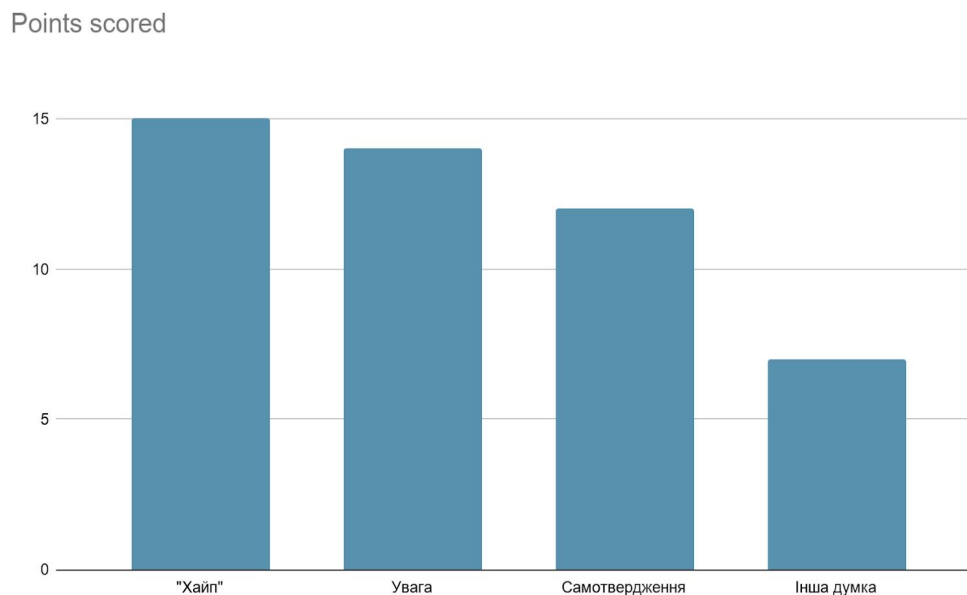

Рис. 1. Відповіді на питання «Яка мета прояву жіночої сексуальності в соціальних мережах?»

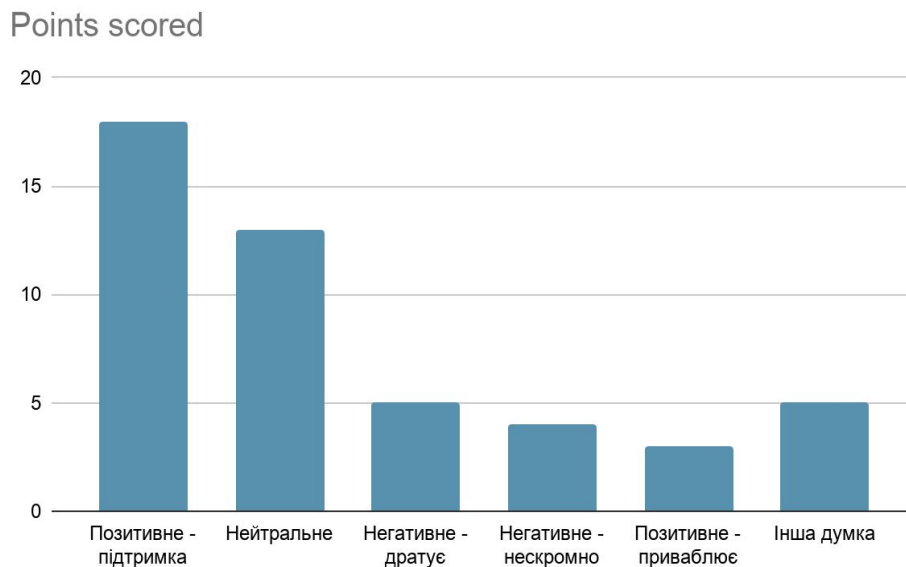

Рис. 2. Ставлення респондентів до демонстрації в соціальних мережах жіночої сексуальності

Відповідь «позитивне – підтримка» означає «я підтримую прояви жіночої сексуальності як самоствердження». Таких відповідей – 18. Відповідь «негативне – дратує» відбиває відповіді «я вважаю, що це просто гонитва за увагою, і це дратує». Таких відповідей – 5.

Четверо вважають «негативне – нескромно» що означає «жінкам слід бути скромнішими в соціальних мережах». Троє вважають «позитивно – приваблює», тобто їх приваблює такий контент.

Більшість респондентів (31 опитаний) вважають Україну патріархальною країною. Ставлення до патріархального устрою розділилися майже навпіл: 10 респондентів підтримують патріархат та 13 його не підтримують.

Лише двоє опитаних вважають, що жінки схильні демонструвати свою сексуальність у соціальних мережах, бо патріархат диктує жінці, що вона має бути сексуальною. Половина респондентів (24 особи) впевнені, що демонстрація жіночої сексуальності в соціальних мережах є свідомо добровільним актом, що жінки в такий спосіб «присвоюють» собі своє тіло та звільняються від патріархату.

Таким чином, ставлення чоловіків та жінок із студентської молоді до демонстрації жіночої сексуальності в соціальних мережах є здебільшого

позитивним поза залежністю від того, чи підтримує молодь патріархат. Більшість студентів вбачає в демонстрації жіночої сексуальності в соціальних мережах акт ліберзації жіночого тіла, особисту автономію, а не данину патріархальним традиціям.

Література:

1. Образ, тіло, порядок. Гендерні дослідження в міждисциплінарному спектрі. Антологія / пер. з англ. та нім.; за ред. К. Міщенко, С. Штретлінг. Київ: Медуза, 2014. 232 с.
2. Айслер Р. Чаша и клинок / пер. с англ. Москва: Дерево жизни, 1993.
3. Вебер М. Избранные произведения. Москва, 1990.
4. Гидденс Э. Социология /пер. с англ.; изд. 2-е. Москва, 2005. 632 с.
5. Бовуар С.. Друга стать: у 2-х т. / пер. з фр.: Н. Воробйова, П. Воробйов, Я. Собко. Київ : Основи. 2017.
6. Femme et contre-pouvoir. Quebec, 1987. 246 p.
7. Mendel G. On est toujours l'enfant de son sciecle. Le XX sciecle: un regard psychopolitique, 1986. URL : https://www.persee.fr/doc/raipr_0033-9075_1987_num_81_1_2581_t1_0155_0000_2.

ВПРОВАДЖЕННЯ ПРИНЦИПІВ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ В НАЦІОНАЛЬНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

Богомазова С. А.

Наук. керівн.: *д-р біол. наук, проф. Перелигіна Л. А.*
Національний університет цивільного захисту України

Актуальність теми дослідження полягає в тому, що сьогодні дотримання гендерної рівності у закладах вищої освіти сектору безпеки і оборони України – це один з ключових напрямів державної політики щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, ліквідації дискримінації за ознакою статі та застосування спеціальних заходів, спрямованих на усунення дисбалансу між можливостями жінок і чоловіків реалізовувати рівні права, надані їм Конституцією і законами України № 2866-IV від 8 вересня 2005 року «Про забезпечення рівних прав та